

## DRC УКРАЇНА | ПРАВОВИЙ ОГЛЯД

# Постраждалі від вибухонебезпечних предметів: юридична відповідальність та доступ до соціального захисту

Цей правовий огляд аналізує, як можлива кримінальна або адміністративна відповідальність, пов'язана з поведінкою людини з вибухонебезпечними предметами (ВП), взаємодіє з її доступом до соціального захисту в Україні. У ньому розмежовано юридичну відповідальність, процесуальний статус у кримінальному провадженні та право на соціальний захист, а також розглянуто практичне значення цих відмінностей для компенсації у зв'язку з ВП, статусу особи з інвалідністю внаслідок війни, реабілітації та інших видів підтримки. Оцінка ґрунтується на чинному законодавстві України та загальнодоступних джерелах станом на 12 серпня 2026 року.

## Нормативно-правова база

| Інструмент                                                            | Значення для аналізу                                                                                                                                                                  | Предмет                                              |
|-----------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------|
| Закон № 2642-VIII                                                     | Визначає законодавчу категорію особи, постраждалої від ВП, та правову основу допомоги постраждалим від вибухонебезпечних предметів.                                                   | Протимінна діяльність / допомога постраждалим від ВП |
| Кримінальний кодекс України                                           | Регулює можливу кримінальну відповідальність за незаконне володіння, поведінку, виготовлення або недбале зберігання зброї, бойових припасів, вибухових речовин і вибухових пристроїв. | Кримінальна відповідальність                         |
| Кримінальний процесуальний кодекс України                             | Визначає статус потерпілого, підозрюваного та обвинуваченого і процесуальні правила кримінального провадження.                                                                        | Кримінальний процес                                  |
| Постанова № 1020                                                      | Регулює одноразову компенсацію та щорічну допомогу на оздоровлення людям з інвалідністю та дітям з інвалідністю, постраждалим від ВП.                                                 | Компенсація у зв'язку з ВП                           |
| Закон № 3551-XII                                                      | Визначає категорії осіб з інвалідністю внаслідок війни та пов'язані з ними гарантії.                                                                                                  | Статус за законодавством про ветеранів війни         |
| Постанова № 306                                                       | Регулює встановлення причинного зв'язку між інвалідністю та ушкодженням, пов'язаним з ВП, для цивільних, а також відповідні підстави для відмови.                                     | Інвалідність внаслідок війни                         |
| Законодавство про охорону здоров'я, реабілітацію та соціальні послуги | Регулює доступ до медичної допомоги, реабілітації та соціальних послуг незалежно від кримінально-правової кваліфікації інциденту, відповідно до правил кожного механізму.             | Інші види підтримки                                  |

## 1. Правовий статус та можлива відповідальність

### 1.1 Особа, постраждала від вибухонебезпечних предметів

Закон України «Про протимінну діяльність в Україні» визначає особу, постраждалу від ВП, через шкоду, спричинену застосуванням та/або наявністю вибухонебезпечних предметів, а не через спосіб, у який людина

зазнала впливу такого предмета. Це відповідає міжнародному стандарту, закріпленому в Міжнародних стандартах протимінної діяльності 13.10 «Допомога постраждалим у межах протимінної діяльності» (IMAS — International Mine Action Standards), за яким постраждала від ВП людина — це людина або люди, чия повна та ефективна участь у житті суспільства була обмежена внаслідок інциденту з підтвердженим або ймовірним ВП. До цієї категорії належать люди, які загинули, зазнали поранень або порушень здоров'я; вона також охоплює їхні родини та постраждалі громади.

Це визначення зосереджується на наслідку інциденту і не ставить правомірність власної поведінки людини умовою для відповідності законодавчому визначенню.<sup>1</sup>

Це розмежування важливе, оскільки поняття особи, постраждалої від ВП, у законодавстві про протимінну діяльність є окремим від процесуального статусу у кримінальному провадженні (наприклад, підозрюваного чи обвинуваченого) або статусу за законодавством про ветеранів війни. Людина може відповідати визначенню у законодавстві про протимінну діяльність, навіть якщо обставини інциденту окремо порушують питання про незаконне поводження з предметом.

## 1.2 Потерпілий, підозрюваний та обвинувачений

Кримінальний процес використовує окремі поняття. *Потерпілий* — це людина, якій кримінальним правопорушенням завдано шкоди; *підозрюваний або обвинувачений* — це людина, щодо якої здійснюється кримінальне переслідування. Людина, яка зазнала ушкодження від ВП, може бути визнана потерпілою у провадженні щодо інциденту і, окремо, набути статусу підозрюваного чи обвинуваченого у провадженні щодо власного поводження з предметом. Ці статуси відповідають на різні процесуальні питання і не повинні ототожнюватися між собою чи з поняттям у сфері протимінної діяльності, розглянутим вище.<sup>2</sup>

Відкриття кримінального провадження або набуття статусу підозрюваного не встановлює винуватості. Конституція України та Кримінальний процесуальний кодекс України вимагають вважати людину невинуватою, доки її вину не буде встановлено обвинувальним вироком, що набрав законної сили.<sup>3</sup>

Юридична відповідальність, процесуальний статус та доступ до соціального захисту відповідають на різні правові питання. Наявність одного з них не визначає автоматично інші.

## 1.3 Можлива кримінальна відповідальність

Можлива кримінальна відповідальність залежить від виду вибухонебезпечного предмета, поведінки людини та наслідків. Залежно від фактичних обставин, статті 263, 263-1 та 264 Кримінального кодексу України можуть стосуватися незаконного володіння чи поводження, незаконного виготовлення або переробки чи недбалого зберігання. Якщо інші люди загинули або зазнали ушкоджень, можуть застосовуватися й інші положення. Загальний вік кримінальної відповідальності за розглянуті у цьому огляді правопорушення становить 16 років.<sup>4</sup>

Норма

Можливе значення

Застереження

1 Закон України «Про протимінну діяльність в Україні» від 6 грудня 2018 року № 2642-VIII, пункт 11 частини першої статті 1 (визначення осіб, постраждалих від вибухонебезпечних предметів), <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2642-19#Text>.

2 Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI, статті 42 та 55 (підозрюваний/обвинувачений і потерпілий), чинна редакція, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.

3 Конституція України, стаття 62; Кримінальний процесуальний кодекс України, стаття 17 (презумпція невинуватості), <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> та <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.

4 Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року № 2341-III, стаття 22 (вік кримінальної відповідальності) та статті 263–264, чинна редакція, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.

| Норма     | Можливе значення                                                                                                                                       | Застереження                                                                                                                                                                                                                                                                           |
|-----------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Ст. 263   | Незаконне носіння, зберігання, придбання, передача чи збут вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин або вибухових пристроїв.            | Сам факт виявлення предмета не є достатнім. Переміщення знайденого ВП, його перенесення або зберігання вдома можуть мати значення, якщо предмет юридично класифікується як бойовий припас, вибухова речовина чи вибуховий пристрій і наявні передбачені законом ознаки правопорушення. |
| Ст. 263-1 | Незаконне виготовлення, ремонт або переробка вогнепальної зброї чи незаконне виготовлення бойових припасів, вибухових речовин або вибухових пристроїв. | Розбирання чи зміна ВП не підпадають автоматично під статтю 263-1. Вона може застосовуватися лише тоді, коли поведінка відповідає одній із прямо передбачених цієї статтею дій.                                                                                                        |
| Ст. 264   | Недбале зберігання вогнепальної зброї або бойових припасів, якщо це спричинило загибель людей або інші тяжкі наслідки.                                 | Може мати значення, наприклад, якщо недбале зберігання вогнепальної зброї або бойових припасів дало дитині чи іншій людині доступ до них і спричинило тяжкі наслідки. Чи підпадає конкретний ВП під статтю 264, залежить від його правової кваліфікації.                               |

#### 1.4 Добровільна здача

Частина третя статті 263 передбачає звільнення від кримінальної відповідальності, якщо людина добровільно здала органам влади відповідну зброю, бойові припаси, вибухові речовини або вибухові пристрої. У практиці Верховного Суду добровільність передбачає реальне самостійне рішення здати предмет, а не лише його виявлення правоохоронними органами.<sup>5</sup>

Для людини, яка зазнала ушкодження внаслідок детонації, це звільнення може бути практично недоступним, якщо предмет уже вибухнув і його більше неможливо здати. Тому питання слід оцінювати з урахуванням обставин конкретної справи і не подавати цей механізм як загальний захист від відповідальності.

## 2. Доступ до соціального захисту

Можлива відповідальність не має одного уніфікованого наслідку в усій системі соціального захисту. Її вплив залежить від правових норм, що регулюють конкретний механізм.

### 2.1 Компенсація у зв'язку з ВП

Стаття 10 Закону України «Про протимінну діяльність в Україні» та постанова Кабінету Міністрів України № 1020 передбачають одноразову компенсацію та щорічну допомогу на оздоровлення людям з інвалідністю та дітям з інвалідністю, якщо інвалідність пов'язана з ушкодженням, спричиненим ВП. Нині цей механізм адмініструється через Пенсійний фонд України (ПФУ).<sup>6</sup>

<sup>5</sup> Кримінальний кодекс України, частина третя статті 263; Верховний Суд, Касаційний кримінальний суд, постанова від 11 жовтня 2023 року у справі № 756/15397/19, Єдиний державний реєстр судових рішень № 114292175, <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114292175>; повідомлення Верховного Суду від 13 грудня 2023 року, <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1525554/>.

<sup>6</sup> Закон України «Про протимінну діяльність в Україні» № 2642-VIII, стаття 10, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2642-19#Text>; постанова Кабінету Міністрів України від 29 вересня 2021 року № 1020, зі змінами, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1020-2021-%D0%BF#Text>; постанова Кабінету Міністрів України від 25 червня 2025 року № 765, зі змінами, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/765-2025-%D0%BF#Text>; Пенсійний фонд України, «Одноразова компенсація та щорічна допомога на оздоровлення особам з інвалідністю, які постраждали від вибухонебезпечних предметів», 1 липня 2026 року,

Порядок надання компенсації не містить загальної підстави для виключення лише через незаконне поводження самої людини з предметом. Це не усуває можливої кримінальної або адміністративної відповідальності; це означає, що відповідальність і компенсація регулюються різними правовими нормами.

## 2.2 Статус особи з інвалідністю внаслідок війни

Процедура встановлення статусу особи з інвалідністю внаслідок війни є іншою. Постанова Кабінету Міністрів України № 306 регулює процедуру, за якою Міжвідомча комісія встановлює факт та обставини ушкодження, пов'язаного з ВП, для цього механізму; після цього відповідна експертна команда на підставі такого рішення визначає причинний зв'язок між інвалідністю та ушкодженням. Підпункт 1 пункту 7 передбачає підставу для відмови, якщо ушкодження стало наслідком вчинення самою людиною кримінального або адміністративного правопорушення, а також у визначених випадках, пов'язаних зі станом сп'яніння чи навмисним самоушкодженням. Підпункт 3 пункту 7 окремо передбачає відмову за наявності обвинувального вироку, що набрав законної сили, за визначені категорії правопорушень, зокрема проти громадської безпеки, якщо судимість не погашена або не знята. Стаття 263 Кримінального кодексу України міститься у розділі про кримінальні правопорушення проти громадської безпеки.<sup>7</sup>

Провадження за статтею 263 саме по собі не призводить до відмови. На практиці людина, яка лише має статус підозрюваного у провадженні щодо поводження з ВП або його можливого неправомірного використання, не втрачає право на статус особи з інвалідністю внаслідок війни лише з цієї причини. Водночас підпункт 1 пункту 7 може створити ризик відмови, якщо Міжвідомча комісія на підставі наявних матеріалів встановить, що ушкодження стало наслідком власного кримінального або адміністративного правопорушення людини. Підпункт 3 пункту 7 є вужчим: він вимагає обвинувального вироку, що набрав законної сили, за визначену категорію кримінальних правопорушень і непогашеної або незнятої судимості. Внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань (ЄРДР), незавершене розслідування або статус підозрюваного самі по собі не відповідають жодній із цих підстав.

## 2.3 Інші види підтримки

Постраждала від ВП людина також може потребувати екстреної чи іншої медичної допомоги, реабілітації, соціальних послуг, загальної соціальної допомоги та оцінювання для встановлення інвалідності. Ці механізми регулюються власними критеріями для участі. Процесуальний статус у кримінальному провадженні не створює загального виключення із систем охорони здоров'я та соціального захисту.

Навіть обвинувальний вирок не виключає людину з усіх механізмів охорони здоров'я та соціального захисту: кримінально-виконавче законодавство передбачає медичне забезпечення, а також права у сфері соціального страхування чи пенсійного забезпечення для людей, які відбувають покарання, відповідно до застосовних правил.<sup>8</sup>

Судимість також відрізняється від самого факту кримінального провадження. Вона виникає після засудження за умов, визначених Кримінальним кодексом України, а не лише через те, що людина має статус підозрюваного.<sup>9</sup>

IMAS 13.10 розглядає допомогу постраждалим від ВП як міжсекторальну відповідальність на національному рівні та наголошує на виявленні потреб і перенаправленні до послуг охорони здоров'я, реабілітації,

---

<https://www.pfu.gov.ua/mk/170469-odnorazova-kompensatsiya-ta-shhorichna-dopomoga-na-ozdorovlennya-osobam-z-invalidnistyu-yaki-postrazhdaly-vid-vybuchonebezpechnyh-predmetiv/>.

<sup>7</sup> Постанова Кабінету Міністрів України від 25 квітня 2018 року № 306 «Деякі питання встановлення зв'язку інвалідності з пораненнями чи іншими ушкодженнями здоров'я», зі змінами, підпункти 1 і 3 пункту 7, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/306-2018-%D0%BF#Text>; наказ Міністерства у справах ветеранів України від 3 серпня 2023 року № 184 (Положення про Міжвідомчу комісію), зі змінами, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1607-23#Text>; Кримінальний кодекс України, розділ IX та стаття 263 (кримінальні правопорушення проти громадської безпеки), <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.

<sup>8</sup> Кримінально-виконавчий кодекс України від 11 липня 2003 року № 1129-IV, статті 116 та 122 (медичне забезпечення; соціальне страхування і пенсійне забезпечення засуджених до позбавлення волі), зі змінами, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1129-15#Text>.

<sup>9</sup> Кримінальний кодекс України № 2341-III, статті 88–91 (судимість, її погашення та зняття), <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.

соціального захисту та інших послуг. Це підтримує підхід, заснований на перенаправленні, а не трактування можливої відповідальності як загального бар'єра для отримання допомоги.<sup>10</sup>

| Механізм                                        | Основний правовий критерій                                                                           | Вплив можливої протиправної поведінки                                                                                                                                                                                                                                                                                               | Практичне значення                                                                                                               |
|-------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Компенсація у зв'язку з ВП                      | Встановлена інвалідність, пов'язана з ушкодженням від ВП, за застосовною процедурою.                 | Постанова № 1020 не передбачає загального виключення лише через незаконне поводження.                                                                                                                                                                                                                                               | Оцінювати право на компенсацію окремо від питання кримінальної відповідальності.                                                 |
| Статус особи з інвалідністю внаслідок війни     | Причинний зв'язок та дотримання вимог постанови № 306.                                               | Підпункт 1 пункту 7 може застосовуватися, якщо ушкодження стало наслідком власного кримінального або адміністративного правопорушення людини. Підпункт 3 пункту 7 окремо застосовується за наявності обвинувального вироку за визначені правопорушення, зокрема проти громадської безпеки, якщо судимість не погашена або не знята. | Не ототожнювати внесення відомостей до ЄРДР, незавершене провадження або статус підозрюваного з будь-якою з підстав для відмови. |
| Медична допомога / реабілітація                 | Медична або функціональна потреба відповідно до застосовного законодавства у сфері охорони здоров'я. | Немає загального виключення через статус підозрюваного.                                                                                                                                                                                                                                                                             | Перенаправлення не повинно чекати завершення кримінального провадження.                                                          |
| Соціальні послуги / загальна соціальна допомога | Потреби, дохід, склад родини або критерії конкретної програми.                                       | Обставини інциденту з ВП зазвичай не мають значення, якщо конкретна програма не передбачає іншого.                                                                                                                                                                                                                                  | Кожну програму слід перевіряти окремо.                                                                                           |

### 3. Докази та бар'єри доступу

На практиці основна складність у процедурі встановлення статусу особи з інвалідністю внаслідок війни може бути пов'язана з доказами, а не із самим фактом кримінального провадження. Процедура спирається на медичні матеріали та матеріали кримінального провадження для підтвердження інциденту і причинного зв'язку.

#### 3.1 Вимоги до документального підтвердження

- Медичні документи мають фіксувати ушкодження та, за можливості, обставини інциденту з ВП.

<sup>10</sup> Служба ООН з питань протимінної діяльності, Міжнародні стандарти протимінної діяльності (IMAS) 13.10, «Victim assistance in mine action», редакція 1, поправка 1 від 17 січня 2023 року, зокрема міжсекторальний підхід та функція виявлення/перенаправлення, <https://www.mineactionstandards.org/standards/13-10/>.

- Матеріали кримінального провадження можуть бути потрібні для підтвердження інциденту та процесуальної участі людини.
- Проведення судово-медичної експертизи може залежати від отримання слідчими повного комплексу медичних матеріалів.
- Доступ до матеріалів ЄРДР або матеріалів розслідування може потребувати процесуальних запитів та взаємодії зі слідчими чи прокурорами.
- Якщо інцидент стався на території, де офіційна фіксація була неповною, отримати стандартні документи може бути особливо складно.

В аналізі, опублікованому Міжнародним фондом «Відродження» у липні 2026 року з посиланням на статистику Міністерства у справах ветеранів України за 2022–2025 роки, повідомлялося про 347 відмов за відповідною процедурою. Із них 221 відмова була пов’язана з відсутністю документів, що підтверджують ушкодження від ВП, 125 — із попередньою підставою, пов’язаною з територією/часом, і одна — з підпунктом 1 пункту 7. Цей підпункт об’єднує кілька підстав, пов’язаних з обставинами, зокрема власне кримінальне або адміністративне правопорушення людини, стан сп’яніння та навмисне самоушкодження; оприлюднена статистика не уточнює, який саме елемент був застосований в єдиному випадку.<sup>11</sup>

У тому самому аналізі описано затримки та практичні труднощі з проведенням судово-медичних експертиз і отриманням матеріалів ЄРДР або розслідування. Це свідчить, що документальне підтвердження та доступ до процесуальних доказів є важливими бар’єрами на етапі реалізації процедури.<sup>12</sup>

#### ПРАКТИЧНА ПРИМІТКА

Для роботи з конкретним випадком першим кроком має бути карта доказів: визначити механізм підтримки, перелічити вже наявні документи, встановити, яких медичних або процесуальних доказів бракує, та визначити орган, який може законно надати відповідну інформацію.

### 3.2 Інциденти на територіях під окупацією

Постанова Кабінету Міністрів України № 1721 від 24 грудня 2025 року усунула останнє обмеження, яке перешкоджало застосуванню процедури до інцидентів на територіях під окупацією. Основна залишкова складність має практичний характер: підтвердження обставин інциденту, якщо медичні документи, матеріали поліції, служб екстреного реагування чи судово-медичної експертизи не могли бути створені або отримані на момент події.<sup>13</sup>

## 4. Окремі ситуації

### 4.1 Ушкодження третіх осіб

Якщо ВП, який одна людина принесла додому, зберігала або розбирала, детонує і завдає ушкоджень члену родини, сусіду чи іншій людині, становище кожного постраждалого слід оцінювати окремо. Можлива відповідальність людини, яка поведилася з предметом, не повинна переноситися на інших під час оцінки їхнього права на підтримку.

11 Міжнародний фонд «Відродження», «Фіксація шкоди здоров’ю цивільних осіб унаслідок агресії РФ через встановлення інвалідності внаслідок війни: проблеми та шляхи їх подолання», 20 липня 2026 року, з посиланням на статистику Міністерства у справах ветеранів України за 2022–2025 роки: 347 відмов, з них 221 — за підпунктом 5 пункту 7, 125 — за колишньою підставою підпункту 2 пункту 7, пов’язаною з територією/часом, та одна — за підпунктом 1 пункту 7, <https://www.irf.ua/fiksaciya-shkody-zdorov%CA%BCyu-cyvilnyh-osib-unaslidok-agresiyi-rf-cherez-vstanovlennya-invalidnosti-vnaslidok-vijny-problemy-ta-shlyahy-yih-podolannya/>.

12 Там само. У дослідженні зафіксовано практичні бар’єри у проведенні судово-медичних експертиз та отриманні матеріалів ЄРДР/розслідування, зокрема затримки, неповні медичні документи та залежність від процесуальних дій органу досудового розслідування.

13 Постанова Кабінету Міністрів України від 24 грудня 2025 року № 1721, якою внесено зміни до постанови № 306 та усунуто останнє обмеження щодо територій під окупацією, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1721-2025-%D0%BF#Text>; див. також аналіз Міжнародного фонду «Відродження» від 20 липня 2026 року щодо зміни законодавства та збереження доказових бар’єрів, <https://www.irf.ua/fiksaciya-shkody-zdorov%CA%BCyu-cyvilnyh-osib-unaslidok-agresiyi-rf-cherez-vstanovlennya-invalidnosti-vnaslidok-vijny-problemy-ta-shlyahy-yih-podolannya/>.

## 4.2 Діти

Щодо дітей потрібен окремий підхід з огляду на захист і правові аспекти. Дитина, яка зазнала ушкодження від ВП, не повинна втрачати доступ до медичної допомоги, реабілітації чи підтримки, пов'язаної з інвалідністю, через можливу протиправну поведінку дорослого. Якщо дитина сама поводитися з предметом, до будь-якого висновку про відповідальність необхідно оцінити вік кримінальної відповідальності та власну поведінку дитини.

Закон України «Про протимінну діяльність в Україні» прямо передбачає допомогу дітям, постраждалим від ВП, а Конвенція Організації Об'єднаних Націй (ООН) про права дитини визнає права, що мають значення для дітей з інвалідністю та соціального забезпечення.<sup>14</sup>

## 4.3 Приклади

| Ситуація                                                                                                                                        | Правове значення                                                                                                                                                                                                                               | Доступ до підтримки                                                                                                                                                                                                                                             |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Людина знаходить ВП, приносить його додому і зазнає ушкодження внаслідок детонації.                                                             | Можливе питання кримінальної відповідальності залежно від виду предмета та поведінки.                                                                                                                                                          | Медична допомога, реабілітація та механізм компенсації у зв'язку з ВП залишаються актуальними. Статус особи з інвалідністю внаслідок війни потребує окремої оцінки за постановою № 306; незавершене кримінальне провадження саме по собі не визначає результат. |
| Фермер або інша людина переміщує, розбирає чи змінює ВП, знайдений на забрудненій території, і зазнає ушкоджень, що призводять до інвалідності. | Стаття 263 може мати значення у зв'язку з переміщенням або зберіганням предмета; стаття 263-1 — якщо поведінка відповідає одній із прямо передбачених нею дій. Залежно від фактичних обставин і наслідків можуть застосовуватися й інші норми. | Базова підтримка та компенсація у зв'язку з ВП оцінюються окремо від відповідальності. Статус особи з інвалідністю внаслідок війни оцінюється за конкретними підставами для відмови, визначеними постановою № 306.                                              |
| ВП, який зберігала одна людина, детонує та завдає ушкоджень членам родини.                                                                      | Можлива відповідальність може стосуватися людини, яка зберігала предмет або поводитися з ним; постраждалі родичі можуть мати статус потерпілих.                                                                                                | Право кожного постраждалого члена родини на медичну допомогу, реабілітацію, встановлення інвалідності та компенсацію оцінюється окремо.                                                                                                                         |
| Дитина зазнає ушкодження від ВП, який дорослий приніс додому.                                                                                   | Може виникати відповідальність дорослого; правове становище дитини є окремим.                                                                                                                                                                  | Права дитини на медичну допомогу, реабілітацію та відповідну підтримку, пов'язану з інвалідністю, оцінюються окремо.                                                                                                                                            |

## 4.4 Повідомлення про інциденти

Страх кримінального переслідування може стримувати постраждалу від ВП людину від повідомлення про обставини інциденту або від звернення до державних органів. Це правдоподібний ризик у сфері соціально-правового захисту, однак наявні дані не дають змоги встановити його масштаб. Тому його слід розглядати як питання для моніторингу та доступу до правосуддя, а не як доведений основний бар'єр.

<sup>14</sup> Закон України «Про протимінну діяльність в Україні» № 2642-VIII, стаття 10, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2642-19#Text>; Організація Об'єднаних Націй, Конвенція про права дитини, статті 23 та 26, <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-rights-child>.

Публічна інформація має одночасно доносити два повідомлення: небезпечне поводження з ВП може мати правові наслідки, але можлива відповідальність не скасовує автоматично доступ до медичної допомоги, реабілітації чи всіх форм соціального захисту.

## 5. Рекомендації

Наведені нижче заходи можуть зменшити правову невизначеність і бар'єри доступу, водночас зберігаючи обґрунтовані правила громадської безпеки щодо поводження з вибухонебезпечними предметами.

- **Уточнити вплив кримінального провадження на право на соціальний захист.** Відповідні державні органи мають надати узгоджені роз'яснення, чітко розмежувавши внесення відомостей до ЄРДР, статус потерпілого або підозрюваного, незавершене провадження та юридично встановлений факт правопорушення. Право на соціальний захист слід оцінювати за правилами конкретного механізму, а не виводити з самого факту кримінального провадження.
- **Уточнити дві підстави для відмови, пов'язані з відповідальністю, у Порядку № 306.** Міністерство у справах ветеранів України та Міжвідомча комісія мають чітко розмежовувати підпункт 1 пункту 7, який вимагає оцінки причинного зв'язку між ушкодженням і власним правопорушенням людини, та підпункт 3 пункту 7, який вимагає обвинувального вироку, що набрав законної сили, за визначені категорії правопорушень і непогашеної або незнятої судимості. Обвинувачення, внесення відомостей до ЄРДР або незавершене провадження не повинні вважатися достатніми для застосування жодної з цих підстав.
- **Забезпечити вмотивовані рішення та зрозумілу інформацію про перегляд і оскарження.** У разі відмови за Порядком № 306 у рішенні слід зазначати конкретну підставу з пункту 7, докази, на яких воно ґрунтується, та доступний порядок перегляду чи оскарження. Це сприятиме однаковому застосуванню процедури та підвищить ефективність правової допомоги.
- **Зменшити доказові бар'єри.** Державним органам доцільно переглянути, чи може ушкодження від ВП підтверджуватися ширшим колом надійних доказів, якщо стандартні документи недоступні, особливо щодо інцидентів на територіях під окупацією, територіях, де Уряд України нещодавно відновив контроль, або районах, що зазнали значного впливу війни. Від заявників не слід вимагати повторного подання інформації, яка вже є у розпорядженні державних органів, якщо законний міжвідомчий обмін такою інформацією можливий.
- **Встановити чіткий маршрут перенаправлення для постраждалих від ВП.** Узгоджена схема перенаправлення має розмежовувати медичну допомогу, реабілітацію, оцінювання для встановлення інвалідності, виплати ПФУ за постановою № 1020, процедуру за постановою № 306, соціальні послуги та правову допомогу. Раннє перенаправлення до правової допомоги особливо важливе, якщо обставини інциденту можуть створювати ризик відповідальності для постраждалої людини.
- **Застосовувати окремі гарантії для дітей та інших постраждалих від ВП.** Поведінка людини, яка принесла, зберігала або іншим чином поводилася з ВП, не повинна неформально використовуватися як підстава для обмеження прав іншої постраждалої людини. Дітей та інших постраждалих від ВП слід оцінювати окремо за критеріями для участі, що застосовуються до них.
- **Узгодити практичні рекомендації та публічну комунікацію.** Організації, що працюють у сфері протимінної діяльності, інформування населення про ризики, пов'язані з мінами та вибухонебезпечними залишками війни, охорони здоров'я, соціального захисту та правової допомоги, мають використовувати узгоджені повідомлення: повідомити про інцидент, звернутися по медичну допомогу, зберегти наявні докази та за потреби отримати правову консультацію. Інформаційні матеріали мають пояснювати, що можлива відповідальність може впливати на окремі статусні механізми, але не виключає автоматично постраждалу від ВП людину з усіх видів підтримки.

- **Моніторити відмови, затримки та можливе неповідомлення про інциденти.** Відповідні державні органи, гуманітарні організації та надавачі правової допомоги мають збирати знеособлену інформацію про підстави для відмови, відсутні документи, процесуальні затримки та випадки, коли страх кримінального переслідування, ймовірно, стримує людей від повідомлення про інциденти. Ці дані мають враховуватися під час підготовки майбутніх законодавчих або процедурних змін.

*Цей правовий огляд підготовано в межах проекту, що реалізується завдяки фінансовій підтримці від уряду Швейцарії через Швейцарську агенцію з розвитку та співробітництва. Частина термінології, використаної в цьому документі, запозичено з проектів законів або чинного законодавства. Зміст цієї публікації є виключною відповідальністю автора(ів). Викладені в ній погляди жодним чином не слід розглядати як такі, що відображають офіційну позицію уряду Швейцарії, Швейцарської агенції з розвитку та співробітництва або Данської ради у справах біженців (DRC). Ні Агенція, ні DRC не несуть відповідальності за будь-яке використання інформації, що міститься в цій публікації.*